

2. Зеньковский В. Пять месяцев у власти (15 мая – 19 октября 1918 г.). Воспоминания. / В.Зеньковский – М., 1995. – 429 с.
3. Пархоменко В.А. Зовнішня політика Гетьманату П.Скоропадського в мемуарній літературі / В.А. Пархоменко // Наукові записки. Серія: історичні науки, 2011. – Вип. 14. – С. 100-108.
4. Скоропадський П. Спомини /П. П. Скоропадський; [передм. Г. В. Папакіна]. – К.: Україна, 1992. – С. 271 – 278.
5. Цегельський Л. Від легенд до правди: Спомини про події в Україні, зв'язані з Першим Листопадом 1918 р. /Л. Цегельський. – Нью – Йорк; Філадельфія: Булава, 1960. – 388 с.
6. Шкільник М. Україна в боротьбі за державність (1917 – 1921). Спомини та роздуми / М. Шкільник. – Торонто, 1971. – 411 с.

Шершенькова В. А.

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри історії держави і права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.

Сьогодні право на інформацію є одним із фундаментальних прав людини і громадянина. Дане право є передумовою існування демократії у державі, що, у свою чергу, дозволяє функціонувати їй як правовій державі. Право на інформацію забезпечує становлення і розвиток громадянського суспільства та розвиток окремої особи. Відповідно можливість реалізації права на інформацію й визначає рівень дотримання прав і свобод людини та громадянина.

У другій половині ХХ ст. право на інформацію було закріплене у низці міжнародних актів. Так, Загальна декларація прав людини 1948 р. є загальноприйнятим документом, який проголошує права людини і є обов'язковим для країн, які його ратифікували.

Відповідно до ст. 19 Загальної декларації прав людини [1] кожна особа має право на свободу переконань і вільне їх вираження. Це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань. Людина також має безперешкодно збирати, отримувати і поширювати інформацію будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів. По суті, Загальна декларація прав

людини 1948 р. закріпила не лише право на свободу думки, а й право на доступ до інформації.

Зазначені права можуть бути обмежені згідно зі ст. 29 Загальної декларації прав людини [1]. При здійсненні своїх прав і свобод у демократичному суспільстві кожна людина може зазнати обмежень своїх прав, які встановлені законом, але виключно з метою забезпечення прав та свобод інших. А також забезпечення громадського порядку і загального добробуту людства.

У Римі 4 листопада 1950 р. було прийнято ще один важливий міжнародний документ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [3]. Стаття 9 передбачає право на свободу думки, також у ній передбачено, що дане право може бути обмеженим відповідно до закону. Якщо це, вкрай, є необхідними в інтересах громадської безпеки або для захисту прав і свобод інших осіб.

Наступна норма Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (ст. 10) передбачає, що кожна особа має право на свободу вираження поглядів. Тобто це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, збирати, отримувати і передавати інформацію без втручання державних органів влади і незалежно від кордонів.

Для запобігання вчинення злочинів, для захисту прав інших осіб, для попередження розголошенню конфіденційної інформації (державної або військової таємниці), а також задля інтересів територіальної цілісності, національної безпеки чи громадської безпеки здійснення цих свобод може підлягати обмеженням або санкціям, що встановлені законодавством.

16 грудня 1966 року було прийнято Міжнародний пакт про громадянські і політичні права [2], відповідно до ст. 18 кожна людина має право на свободу думки. Змістом цієї свободи є мати або приймати переконання на свій розсуд. Також ця норма передбачає, що свобода переконання може бути приватної або публічною, одноосібної або спільною або з іншими особами.

Жодна людина не повинна зазнавати примусу, що принижує його свободу мати (приймати) переконання на свій вибір. У ви-

падках передбачених законодавством свобода переконання може бути обмеженою. До таких випадків закон відносить охорону суспільної безпеки і порядку, здоров'я чи моральності населення, захист основних прав та свобод інших осіб.

Згідно ст. 19 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права кожна людина має право дотримуватися і на вільне вираження своїх поглядів. Це право передбачає свободу збирати, отримувати і поширювати будь-яку інформацію, незалежно від державних кордонів. Не може бути ніяких обмежень стосовно форм вираження (усно, письмово, за допомогою друку або художня).

У Міжнародному пакті про громадянські і політичні права, як в попередніх міжнародних актах, передбачалися певні обмеження стосовно права на вільне вираження своїх поглядів. По-перше, ці обмеження передбачаються тільки законом, по-друге, якщо це необхідно для інтересів державної безпеки, для охорони громадського порядку, для захисту прав інших осіб або охорони здоров'я чи моральності населення.

Посилаючись на низку міжнародно-правових актів у 1979 р. Парламентська Асамблея Ради Європи схвалила Рекомендації № 854 [4], в яких вона рекомендує Комітету Міністрів: запропонувати державам-членам ввести систему свободи інформації (забезпечити доступ до державних й приватних файлів, а також питання розгляду цих питань у судах); вивчити документи діяльності міжурядового співробітництва в рамках Ради Європи та настільки вони можуть стати доступними для суспільства; періодично публікувати тексти резолюцій, які вона приймає; а також повідомляти громадськість, у разі необхідності, про проекти текстів конвенцій та резолюцій до моменту прийняття.

Для забезпечення свободи інформації, що знаходиться у розпорядженні державних органів, у Рекомендаціях Комітету міністрів (81) 19 [5] були передбачені обов'язкові принципи: громадяни держави-члена мають право на отримання за запитом інформації від органів державної влади, за виключенням законо-

давчих органів та судової влади; заборонено відмовляти особі у доступі до інформації з причини, що у запиті не має особистих інтересів; доступу до інформації має бути забезпеченим належним засоби та на засадах рівності; доступ до інформації може бути обмежений лише у випадках передбачених законодавством і є необхідним для захисту інтересів суспільства або приватних інтересів окремих осіб; запит на інформацію має розглядатися у визначений термін, а у разі його відмови чітко обґрунтувати причини з посиланням на законодавство; відмова в наданні доступу інформації може бути предметом оскарження.

Таким чином, можна констатувати, що міжнародні документи, прийняті у другій половині XX ст. заклали фундамент для правового регулювання права на інформацію. Доступ до інформації має кожна людина, але законодавство чітко визначає випадки обмеження доступу до офіційних документів, якщо це стосується національної безпеки, громадської безпеки, приватного життя людини чи громадянина.

Література:

1. Всеобщая декларация прав человека: принята и провозглашена 10 декабря 1948 года в резолюции 217 А (III) Генеральной Ассамблеи ООН. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015
2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: прийнято 16 грудня 1966 року Генеральною Асамблеєю ООН. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: прийнято 4 листопада 1950 року в Римі. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
4. Рекомендації № 854 про доступ громадськості до державної документації та свободу інформації: прийняті 16 листопада 1979 року Парламентською Асамблеєю Ради Європи. URL: <https://cedem.org.ua/library/rekomendatsiya-854-1979-pro-dostup-gromadskosti-do-derzhavnoyi-dokumentatsiyi-ta-svobodu-informatsiyi/>
5. Рекомендація № R (81) 19 Комітету міністрів для держав-членів про доступ до інформації, що знаходиться у розпорядженні державних органів: прийнята Комітетом Міністрів 25 листопада 1981 року. URL: <https://cedem.org.ua/library/rekomendatsiya-r-81-19-pro-dostup-do-informatsiyi-shho-znahodytsya-u-rozporyadzhenni-derzhavnyh-organiv/>